

temps de Berceo exercia una gran influència en aquesta llengua: seria, doncs, un manlleu de l'occità tal com ho era també *orgullo* que s'explica com a un catalanisme en aquest idioma. Així, doncs, JCor. conclou que el centre de difusió de *ufana* devia ser, en un principi, el sud de França essencialment i molt probablement també Catalunya.

Per a la història d'aquesta família de mots i l'estudi etimològic és fonamental l'article *ufano* del DCEC/DECH que hem citat ja tan sovint. Primerament notem que els filòlegs normalment van associar *ufana* amb la locució *a ufo* 'de franc' (it.), que té moltes variants dialectals, i correspondències en el delfinès *a l'ufo* «en vain, nullement, pardessus», mars. *a ouffe* «à satiété», mall. *a uf* o *a l'uf* «en abundància, copiosa», cast. *a ufo* 'de franc', port. *a ufo* «abundantemente», «a custa alheia».

Així Diez (*Wb.*, 335) relacionava el subst. *ufana* amb l'it.-cast. *a ufo* 'de franc', considerant-lo com a un derivat d'aquesta locució, i veia en aquesta un reflex del gòt. *ūfjō* 'abundància'. M-L., per la seva banda, a la 1.^a edició del REW remuntava tant el subst. *ufana* com la locució adverbial *a ufo* al gòt. *UFJō*: així va postular una base **UFANA* 'vanitat' procedent de *UFJō* id. (9031), mentre derivava *a ufo* de *UFJō* 'abundància', 'superfluitat' (9032). Spitzer tot i admetent emparentiu entre *ufana* i *a ufo*, va veure l'origen d'aquesta locució en la interj. *UF*, expressant les nocions de 'fàstic, cansament, menyspreu', d'origen onomatopèic. Val a dir que negava tota relació amb el gòt. *UFJō*. Aquesta explicació va tenir bastant acceptació: M-L. a la 3.^a edició del REW esborrà 9031 i per a 9032 acceptà *UF*, interj., com a base de *a ufo* i a més del cat. *ufà* (adj., que aquí hem mostrat de ser un castellanisme, supra), cast. *ufano*, oc. *ufec* 'superbiós', sense esmentar oc.-cat. *ufana* (subst.) que deuria considerar un derivat secundari. Wartburg (*FEW* xiv, 4), evidentment seguint M-L. en part, acceptava la interj. *UF* com a base de l'oc. ant. *ufana* i de l'expressió *a ufo*, però més tard va rectificar aquesta etimologia d'acord amb l'opinió de Gamillscheg (*RFE* xix, 149, i *Rom. Germ.* I, 375) i dóna el gòt. *UFJō* com a base del delf. *a l'ufo* i oc. ant. *ufana*.

L'anàlisi minuciosa de JCor. DCEC/DECH s. v. *ufana* fa palès, en primer lloc, que no seria plausible intentar de derivar *ufana*, mot centrat i arrelat en occità antic (ja documentat en els primers trobadors) i també en català antic, de *ufo*, mot no documentat abans del S. xvii i amb centre d'irradiació a Itàlia, on endemés no hi ha rastres d'*ufana*. No descarta del tot la possibilitat d'una relació entre l'it. *ufo* i el gòt. *UFJō*, però creu com més probable que *ufo* sigui format de l'interj. *UF* i que és per tant d'origen onomatopèic. I, en efecte, en aquest diccionari, s. v. *UF*, afegim més factors a favor de l'origen onomatopèic d'aquest mot.

Altament, JCor. deixa pocs dubtes que *ufana* sigui un derivat del gòt. *UFJō*. Subratlla, de bell antuvi, que aquest mot devia tenir gran vitalitat en gòtic, vist que n'existia correspondència en l'alt al. ant. *uppa* 'excés, abundància', d'on *in uppun* 'vanament, inútil-

ment', *uppig* 'excessiu' i d'ací l'al. mod. *üppig* 'ufanós'. Fa constar, a més a més, que és perfectament possible que en el gòtic hagués existit un substantiu **UFAINS* com els substantius femenins *THULAINS* 'paciència' i *THAHAINS* 'silenci'. Però JCor. creu que és més probable que *ufana* vingui directament de *UFJō* 'abundància', 'excés', un femení amb nasal, del qual acusatiu i datiu és *UFJōN*, genitiu *UFJōNS*, plural *UFJōNS* etc.; els femenins gòtics en -ō es romanitzen normalment en -A, i els temes en nasal es declinen en el romànic en -A, -ANEM, de manera que el gòt. *GASALJA* es converteix en l'oc. *gazalhan* «cheptelier». Per tant seria normal una romanització *UFIA*, *UFIANEM*, i un femení **ufan* era natural que es canviés en *ufana*. No tem, amb aquest motiu, que els germanismes abstractes de l'occità fan un bon grup: *orguel* 'orgull', *galàubia* 'magnificència', *aunta* 'vergonya', *gasalba* 'societat', *taina* 'preocupació, queixa', *faida* 'dret de venjança', *ganda* 'subterfugi'.

DERIV.: *Ufà*, -ana ['ostentós, superb', exs. de segona meitat S. xv en el *Spill* i en P. Torroella, i moderns de TLlorente; J. Ramis d'Ayreflor, i la mall. M. Antònia Salvà (*AlcM*); 'esponerós (dit de plantes)' en Costa i Llobera]: és un calc del cast. *ufano*, -na (vegeu supra i la n. 3); vegeu també (supra) l'explicació que donem d'*ufana* en la construcció *font ufana* 'font que brolla en temps de molta pluja' (mall.). *Ufanament* [adv. Belv. 1805; Lab. 1840; *DAG.*, sin documentar; no acceptat per *DFa.*; com a subst. l'usa algun cop JCarner L. Busquet, *Aportació Lex.* JCarner, p. 94], ús rar].

Ufanar-se [*DFgra.*; ex. en la revista mall. *Ignorància* (c. 1880) i en Em. Vilanova (*AlcM*)]. *Ufanajar* 'fer ostentació, fer ufana' [en text del S. xiv (*AlcM*); c. 1460, JRoig, «mas no s'enganen / may en lo pendre; / pròdich despendre, / *ufanajar*, / pus alt pujar, / és llur plaer» (*Spill*, 479)]. *Ufaner* 'ostentós, presuntuós' [en text del S. xiv (*Rom.* x, 468) i en un altre citat pel *DAG.*, «No sies de paraula *ufanar* si vols ésser tengut per bo»; StVicentF: «--- una dona pomposa e *ufanera*, tota pintada, gran balladora ---» (*Sermoms* I, 166.8)]. *Ufanera* (subst.) 'ufanor (en el creixement de les plantes)', «Quina *ufanera* fan aquestes plantes», localitzat a Lleida, Tort. i Morella per *AlcM*, el qual cita de Moreira, *Folkl. Tort.* «Los grans i llegums --- es fan més grossos, al quitar-los la lluna l'*aujenera*»].

Ufanetat 'ufanor' (eiv.), *ufanitat* id. (Rupit), *AlcM*. *Ufania* [StVicentF; molt usat per JCarner (segons L. Busquet, *Aport. Lèx.* JCarner, p. 415): és castellanisme tolerat com a llicència poètica].⁵ *Ufanor* [Pons i Massaveu (*AlcM*); «aquells llires --- que hui esquifidament apareixen --- tindrien aleshores una *ufanor* semblant al nostre joligroc de les marjals» (J. Porcar, *BSCC* xiv, 244)]. *Ufanós*, -osa ['que fa ufana, ostentació': «Cavaller *ufanós*: Miles gloriosus» (1472, JEsteve, c 5); altres exs. posteriors en *AlcM*; Belv. 1805, Lab. 1840 etc.; 'esponerós, molt abundant exteriorment': exs. de Verdagner, Costa Ll., Pous i Pagès etc. en *AlcM*]. *Ufanosament*.